

Modum kommune

Fremtidens eldreomsorg

Fra eldrebølge til eldre kraft

Utredning Adhocutvalg 2022

Innholder

Bakgrunn	3
Avgrensninger	3
Sammenheng med kommunale planer	3
Lover og nasjonale styringsdokumenter.....	3
Forventninger til kommunale tjenester.....	3
Rammefaktorer	4
Aldersbæreevne	4
Beholde, rekruttere og utvikle kompetanse	4
Utnyttelse av kommunale bygg.....	4
Kostnader i helse- og omsorgstjenesten	4
Fremtidige behov	5
Bærekraftige tjenester.....	5
Strategier	6
Omsorgstrappa	7
Mulighetsskisse	10
Sammendrag	13
Anbefaling	14
Utvalgets arbeid	16
Utvalgets medlemmer	16
Vedlegg.....	17

Bakgrunn

Utredningen beskriver behov og muligheter for utvikling av fremtidens eldreomsorg i Modum. Mandat for arbeidet er gitt gjennom [K-sak 7/22](#). Telemarksforskning har levert rapport med nøkkeltall og analyser av fremtidige behov (vedlagt). Rapporten er lagt til grunn for utvalgets arbeid med utredning og anbefaling.

Avgrensninger

Utredningen avgrenses til å gjelde kommunens ansvar for personer fra 65 år. Utredningens tidshorisont er frem til 2040.

Sammenheng med kommunale planer

Pågående rullering [av kommuneplanens samfunnsdel](#) og revidert [Helse- og velferdsplan](#) er lagt til grunn for utredningen. Vedtatt [Gjennomføringsplan](#) for Kvalitetsreformen for eldre, *Leve hele livet*, peker på konkrete tiltak i reformperioden. [Strategi for velferdsteknologi](#) er et sentralt styringsdokument for utvikling av fremtidens eldreomsorg. [Folkehelseoversikt Modum kommune 2020](#) gir en bred oversikt over utfordringsbildet.

Lover og nasjonale styringsdokumenter

Kommunen plikter å sørge for et faglig forsvarlig tilbud av helse- og omsorgstjenester i tråd med [helse- og omsorgstjenesteloven](#). Det har de siste årene kommet flere stortingsmeldinger som gir føringer for kommunens helse- og omsorgstjenester. De som er mest sentrale for denne utredningen er [primærhelsemeldingen](#), [kvalitetsreformen for eldre](#) og [nasjonal helse- og sykehusplan](#). Ny regjering har varslet en oppfriskning av [Samhandlingsreformen](#) gjennom en ny helse- og samhandlingsplan og en [ny reform](#) for eldre som gjør det trygt å bo lenger hjemme.

Forventninger til kommunale tjenester

En grunnleggende utfordring i helse- og omsorgstjenesten er at forventningene overstiger ressursene. Forventningsavklaringer til hva kommunen kan bidra med og hva den enkelte selv må ta ansvar for blir viktig fremover.

Rammefaktorer

Her følger en kort beskrivelse av de mest sentrale rammefaktorene for utvikling av fremtidens eldreomsorg.

Aldersbæreevne

Framskrivningen av aldersbæreevne viser at Modumsamfunnet må forberede seg på mangel på arbeidskraft og kompetanse. Kommunen må tenke nytt på hvordan samfunnsoppdraget skal løses. Det handler blant annet om forventninger til offentlige tjenester, og innbyggernes holdninger og handlinger for å tilpasse seg et samfunn med en annerledes velferdsprofil enn i dag.

Beholde, rekruttere og utvikle kompetanse

Tilstrekkelig bemanning og rett kompetanse er avgjørende for å gi god og treffsikker hjelp. Heltidskultur er viktig for å sikre kvalitet, arbeidsmiljø og tilstrekkelig kompetanse i tjenestene. Kommunens seniorpolitikk er et viktig grep.

[Strategi for å rekruttere og beholde sykepleiere og vernepleiere](#) belyser sentrale faktorer fremover.

Utnyttelse av kommunale bygg

Det er nødvendig å foreta helhetlige vurderinger av hensiktsmessig bruk av kommunale bygg fremover. Behov må dimensjoneres i takt med tjeneste- og befolkningsutvikling. Effektiv bygningsmasse er viktig i møte med økt press på tjenester og forventet manglende arbeidskraft og kompetanse. Å samlokalisere tjenester på en hensiktsmessig måte er et viktig og nødvendig grep. Langsiktig plan for arealbruk innen helse- og sosialsektoren legges frem for kommunestyret i desember 2022.

Kostnader i helse- og omsorgstjenesten

Rapport fra [KS](#) viser at kommunale helse- og omsorgstjenester koster kommunene mer for hvert år. Den største kostnadsveksten er i aldersgrupper under 80 år. Kostnadene er finansiert av kommunene, gjennom omstilling av kommunale tjenester. Helse- og omsorgstjenesten må regne med å yte helsetjenester til stadig flere, hvor en større andel har sammensatte behov. Behovet vil øke i alle aldersgrupper. Parallelt vil tilgang på arbeidskraft bli redusert.

Fremtidige behov

Telemarksforskning har bistått utvalget med utarbeidelse av analyser og beregninger. Se vedlagte rapport. Her er noen hovedtrekk for Modum:

- Totaltilbud for heldøgns pleie og omsorg er godt.
- Dekningsgraden for heldøgns omsorg for innbyggere over 80 år ligger på landsgjennomsnittlig nivå.
- Kommunen har flere yngre tjenestemottakere enn landet for øvrig.
- Hjemmebaserte tjenester prioriteres allerede i dag.

Telemarkforskning anslår at det er behov for 45 nye omsorgsplasser (heldøgns bemannede boliger og institusjonsplasser) innen 2030 og 130 nye innen 2040. Beregningene viser at det i Modum er 24 prosent lavere kommunal kostnad å drifte en heldøgns omsorgsplass kontra en institusjonsplass.

Behovet for årsverk innen pleie og omsorg vil øke, samtidig som behovet for årsverk innen barnehage og grunnskole vil endres relativt lite.

Analysene anslår betydelig økte utgifter knyttet til den eldre delen av befolkningen frem mot 2040. Utgiftsnivået beregnes å øke med over 50 prosent innen pleie og omsorg. Innen barnehage og grunnskole anslås utgiftsbehovet å reduseres. Alle beregningene er gjort med utgangspunkt i dagens tjenestenivå.

Bærekraftige tjenester

I rapporten pekes det på at en forutsetning for å kunne være en proaktiv kommune er godt dimensjonerte tjenester og tidlig innsats. Det er viktig å dreie innsatsen ved å styrke tjenestetilbudet nedover i omsorgstrappa.

Tendensen nasjonalt er at stadig flere eldre over 80 år tar ansvar for egen bolig, flere flytter til egnede boliger med universell utforming, og flere eldre tar opp lån. De kommunene som lykkes best på dette området jobber bevisst med å legge til rette for en helhetlig boligpolitikk for eldre. Lokalisering og utforming av boliger som gir mulighet for sosial deltakelse er viktige grep. (Telemarksforskning)

Strategier

Følgende strategier er retningsgivende for utvikling av fremtidens eldreomsorg i Modum:

Slik vil vi ha det	Slik gjør vi det
Trygghet i hverdagen	<ul style="list-style-type: none">a. Ansvarliggjøre innbyggernes eget ansvar for en god alderdom.b. Tilrettelegge for utvikling av boliger og bomiljø som styrker aktivitet og fellesskap og som har infrastruktur og servicetilbud i nærheten.c. Tilrettelegge for frivillig sektor.
Treffer sikker hjelp	<ul style="list-style-type: none">a. Tilgang på tilbud som styrker egenmestring.b. Bistand gis på mest hensiktsmessige trinn i omsorgstrappa.c. Kompetanse utvikles og deles på tvers av tjenester.
Tilstrekkelig kapasitet	<ul style="list-style-type: none">a. Dreie til mer hjemmebaserte tjenester.b. Differensiere og utvikle boligtilbud med bemanning.c. Fleksibel bygningsmasse og effektiv drift

Omsorgstrappa

Omsorgstrappa er utviklet i Modum gjennom adhocutvalgets arbeid. Figuren illustrerer hvordan eldrebølgen omdannes til eldre kraft.

De nedre trinnene i trappa danner fundamentet for en bærekraftig eldreomsorg. Å legge til rette for frivillighet, aktivitet, fellesskap og bruk av ny teknologi har innvirkning på livskvalitet og muligheten til å fortsette å bo i eget hjem. Lærings- og mestringstilbud gir hjelp til å ivareta egen helse.

Dreining av tjenester til mer hjemmebasert virksomhet gjør at flere kan bo lenger i egen bolig. Å utsette hjelpebehovet er viktig for den enkelte og avgjørende for å yte treffsikker hjelp på de øvre trinnene i omsorgstrappa.

Dialog og kommunikasjon om hva kommunen kan bidra med og hvilke grep innbyggerne selv kan ta er viktig på alle trinnene i omsorgstrappa.

Omsorgstrapp for Modum - fra eldrebølge til eldre kraft

Beskrivelse av de ulike trinnene i omsorgstrappa

Folkehelse og frivillighet

Deltakelse i utdanning, arbeid, fritid og sosialt liv er bærebjelke for utvikling av et godt lokalsamfunn. Frivillig sektor er viktig i møte med et økende antall eldre. [Nasjonal strategi for frivillighet](#) peker på at fremtidens helse- og omsorgstjenester i større grad bør utvikles i samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommunen.

Aktivitet og fellesskap

Bomiljøer, møteplasser og aktivitet som stimulerer til sosial kontakt er viktig for å motvirke ensomhet. Oversikt over kommunens dagtilbud ser du [her](#). Nettsiden fritid123.no inneholder oversikt over alle organiserte fritidstilbud i alle aldersgrupper.

Trygghets- og velferdsteknologi

Trygghets- og velferdsteknologi gir økt frihet, selvstendighet, trygghet og mestring. Dette er teknologi som den enkelte skaffer selv og det er løsninger som tas i bruk i tjenesteytingen. Trygghets- og velferdsteknologi bidrar til å utsette hjelpebehovet.

Lærings- og mestringstilbud

Lærings- og mestringstilbud gir hjelp til å ivareta egen helse, egenmestring og styrker [helsekompetanse](#). Eksempler på kommunale lærings- og mestringstilbud er [Frisklivssentralen](#), Rask psykisk helsehjelp og kreftkoordinator.

Rehabilitering

Rehabilitering er tilbud som bidrar til mestring av dagliglivet, opptrening og vedlikehold av funksjon. Tilbudet tilpasses brukerens behov. Oversikt over kommunens rehabiliteringstilbud ser du [her](#).

Hjemmebaserte tjenester

Hjemmetjenester består av hjemmesykepleie og praktisk bistand til hjemmeboende. For eksempel hjelp til medisinhåndtering, sårstell, hjelp med ernæring, praktisk bistand, observasjoner og tilrettelegging i hjemmet. Oversikt over tjenester i hjemmet som gis i Modum ser du [her](#).

Bolig med bemanning

Tilbudet gis til brukere med omfattende behov for helse- og omsorgstjenester. Boligene er heldøgnsbemannet, eller bemannet deler av døgnet. Dagens tilbud om bolig med bemanning gis i hovedsak ved Vikersund bo- og dagsenter og Geithus bofellesskap.

Institusjon

[Modumheimen](#) ivaretar behov for institusjonsplasser.

Mulighetsskisse

Mulighetsskissen gir oversikt over de mest sentrale behovene, hvilke tiltak som er viktig for å imøtekomme disse, gevinster av tiltakene og relevante kommunale planer.

Trinn	Behov	Tiltak	Gevinst	Kommunale planer
Folkehelse og frivillighet	Bedre folkehelse	Styrke samskaping med frivillig sektor	Aktive deltakende liv Felleskap Trygghet	Kommuneplanens samfunnsdel Helse- og velferdsplan Leve hele livet Utvikling av frivilligstrategi
Aktivitet og fellesskap	Aldersvennlige bomiljøer som styrker sosial kontakt Møteplasser som styrker fellesskap	Helhetlig boligpolitikk Styrke samskaping med frivillig sektor Synliggjøre tilbud som finnes	Bo lenger i egen bolig Mindre ensomhet Deltakelse Tilhørighet	Kommuneplanens samfunnsdel Helse- og velferdsplanen Leve hele livet Frivilligstrategi
Trygghets- og velferdsteknologi	Frihet og trygghet til å klare seg selv i egen bolig	Stimulere til at innbyggerne tar ansvar for egen alderdom gjennom å ta i bruk trygghets- og velferdsteknologi	Flere eldre er selvstendige lenger	Helse og velferdsplanen Strategi for velferdsteknologi Handlingsplan for velferdsteknologi

Trinn	Behov	Tiltak	Gevinst	Kommunale planer
Lærings- og mestringstilbud	Mestre egen helse og livssituasjon	Styrke tilbud som fremmer læring og mestring Styrke samarbeid med brukerorganisasjoner	Økt helsekompetanse blant innbyggerne Hjelp til å ivareta egen helse	Kommuneplanens samfunnsdel Helse- og velferdsplanen Leve hele livet Plan for friskliv, habilitering, rehabilitering og koordinerende enhet
Rehabilitering	Hjelp til å gjenvinne funksjonsevne etter sykdom eller skade	Treffsikkert rehabiliteringstilbud på institusjon og i eget hjem	Økt selvstendighet og mestring	Plan for friskliv, habilitering, rehabilitering og koordinerende enhet Styrke samarbeid med fysioterapeuter med kommunal avtale
Hjemmebaserte tjenester	Trygghet og tilgang på helsehjelp i eget hjem	Treffsikkert og differensiert tilbud som utvikles og dimensjoneres i takt med nye muligheter og behov	Trygghet og nødvendig helsehjelp Mulighet til å bo lenger i egen bolig styrkes Behovet for tjenester på øvre nivå i omsorgstrappa utsettes	Oppfølging av omsorgstrappa gjennom å dreie tjenester Strategi for velferdsteknologi Handlingsplan for velferdsteknologi Helse- og velferdsplanen Leve hele livet
Bolig med bemanning	Tilpasset og tilrettelagt bolig for brukere med behov for heldøgns bemanning	Kontinuerlig vurdering av tjenestetilbud og innslagspunkt for tjenesteyting	Trygghet og nødvendig helsehjelp	Oppfølging av omsorgstrappa og dreining av tjenester Helse- og velferdsplanen

Trinn	Behov	Tiltak	Gevinst	Kommunale planer
			Behovet for tjenester på øverste nivå i omsorgstrappa utsettes	
Institusjon	Ivaretagelse av brukere med omfattende behov for institusjonstjenesten	Kontinuerlig vurdering av tjenestetilbud og innslagspunkt for tjenesteyting	Trygghet og nødvendig helsehjelp	Oppfølging av omsorgstrappa og dreining av tjenester Helse- og velferdsplanen

Sammendrag

Utredningen beskriver behov og muligheter for utvikling av fremtidens eldreomsorg i Modum. Telemarksforskning har bistått med utarbeidelse av analyser og beregninger.

Framskrivningene viser en betydelig økning i antall eldre frem mot 2040. Dette vil kreve flere årsverk og gi et økt utgiftsnivå innen pleie og omsorg. Basert på dagens tjenestenivå anslås det behov for 130 nye omsorgsplasser innen 2040.

Disse strategiene gir retning for fremtidens eldreomsorg i Modum:

- Trygghet i hverdagen
- Treffsikker hjelp
- Tilstrekkelig kapasitet

Omsorgstrappa og mulighetsskissen illustrerer hvordan eldrebølgen kan utvikles til eldre kraft gjennom å styrke de nedre trinnene i trappa.

Anbefalingen fra utvalget er basert på drøftinger, rapporten fra Telemarksforskning og informasjon innhentet av sekretariatet.

Anbefaling

Fundamentet for en bærekraftig eldreomsorg frem mot 2040 er satsing på folkehelse og frivillig sektor.

Fra eldrebølge til eldre kraft

Omsorgstrappa illustrerer hvordan eldrebølgen utvikles til eldre kraft. Å legge til rette for aktivitet, fellesskap og bruk av ny teknologi har betydning for livskvalitet og muligheten til å fortsette å bo i eget hjem. Lærings- og mestringstilbud gir hjelp til å ivareta egen helse. Dreining til mer hjemmebasert virksomhet gjør at flere kan bo lenger i egen bolig. Utvikling i tilbud om bolig med bemanning utsetter mer omfattende hjelpebehov.

Samtidig som det styres mot en utvikling der hjelpebehov utsettes, må det tas høyde for økt behov for hjemmebaserte tjenester og omsorgsplasser i årene som kommer. Fleksibel bruk av bygningsmasse vil gi et godt grunnlag for effektiv drift og god kvalitet på tjenestene.

Hovedgrep

Tilrettelegge for at eldre kan bo i egen bolig

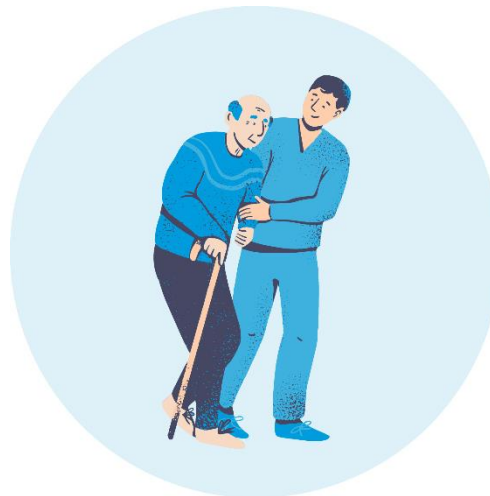

For å lykkes er det viktig å

- Ansvarliggjøre innbyggernes eget ansvar for en god alderdom.
- Utvikle en boligpolitikk som fremmer eldre sin mulighet til å bo i egen bolig.

Satsningsområde

Sikre tilgang på nok kvalifisert personell

For å lykkes er det viktig å

- Beholde og rekruttere ansatte.
- Være en attraktiv arbeidsgiver for fremtidig helsepersonell.
- Jobbe aktivt for å være en kommune der flere ønsker å bo og arbeide.

Det er nødvendig å planlegge for økte kostnader innen helse- og omsorgssektoren. Framskrevet tjenestebehov i alle sektorer må legges til grunn i økonomiplanlegging frem mot 2040. Prosessen bør starte i inneværende økonomiplanperiode for å være i forkant av de store demografiendringene.

Det anbefales at det rapporteres årlig på sentrale faktorer med betydning for fremtidens eldreomsorg.

Utvalgets arbeid

Utvalget har bestått av politiske gruppeledere, representant for rådene og tillitsvalgte. Arbeidet har pågått fra februar til november 2022. Varaordfører Bjørn Erik Sørli har ledet utvalget. Det administrative arbeidet har vært ledet av Jorunn Killingstad. Audun Thorstensen fra Telemarksforskning har levert nøkkelfakta, analyser og beregninger.

Utvalgets medlemmer

FrP Bjørn Erik Sørli, leder av utvalget
Sp Kristi Skinnes/ Tone Kronen fra juni
H Jon Hovland
Ap Ståle Versland
Krf Ole Johan Sandvand
V Ole Martin Kristiansen/ Hanneke Molenaar fra april
MDG Brit Eva Helgedal
SV Laila Oliverson Brandsgård

Rådene: Synnøve Eriksen fra Eldrerådet
Tillitsvalgte: Silje Overn fra Sykepleierforbundet og Liv Jane Tømte fra Fagforbundet

Sekretariat for utvalget: Jorunn Killingstad og Eva-Kristine Hansen fra administrasjonen helse- og sosialsektoren.

Vedlegg

1. Rapport fra Telemarksforskning